

Asia: VN/20544/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hyvinvointialueiden tehtäviä koskeviksi valtakunnallisiksi tavoitteiksi vuosille 2025-2029

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on laatinut yhteisen lausunnon asiasta aluehallintovirastojen Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualueiden puolesta, lausuntoa ovat kommentoineet Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto sekä Itä-Suomen aluehallintovirasto. Lausunnossa otetaan kantaa vain sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskeviin seikkoihin, pelastustoimen alaan kuuluvia asioita ei käsitellä tässä lausunnossa.

Lausunto toimintaa ja toimintaedellytyksiä koskevista tavoitteista

Tavoitteet on varsin kattavasti määritelty. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin saavuttamiseksi asetettujen tavoitteiden tosiasiallinen toteutuminen voi näin laajalla skaalalla arvioituna jäädä nykyisten sote-resurssien puitteissa ajateltua kauemmaksi. Tavoitteiden saavuttamisen kannalta ensiarvoisen tärkeää on se, että lainsäädäntöhankkeet tukevat näitä tavoitteita eikä lainsäädännön valmistelussa sorruta yksityiskohtien säätämiseen ilman laajempaa otetta lainsäätäjän tarkoituksesta.

Tiivistelmässä tavoitteista (taulukko 1) ”Hyvinvointialueiden toiminnan ja talouden uudistamista on jatkettava kunnianhimoisesti jokaisella alueella ja myös valtakunnallisesti” on tavoitteena 2 ja 3 eli tuplana sama tavoite.

3.1.1. Sosiaali- ja terveydenhuollossa (sivu 15) ” Taloudellinen

kestävyys ja henkilöstöressurssien riittävyys sekä inhimillinen kärsimys ovat sidoksissa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työn tuloksellisuuteen.” Lukijalle jää avoimeksi, mitä tarkoitetaan tällä ajatuksella. Kenen inhimillinen kärsimys on sidoksissa terveyden edistämisen tuloksellisuuteen? Lauseen sisältöä ja tavoitetta tulee tarkentaa.

Aluehallintovirasto pitää hyvänä laajan, monialaisen ja alueellisen yhteistyön sekä alueellisten erityispiirteiden korostamista terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyössä.

3.2.1. Yhdenvertaisten sote-palvelujen vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta varten edellytetään nykyistä selkeämpää rakennetta. Avoimeksi jää, mitä tällä tarkoitetaan ja millainen hyvinvointialueen sisäinen organisaatiouudistus pitäisi tehdä.

3.2.1 ”Sosiaali- ja terveydenhuollon haasteisiin vastaamiseksi palveluiden painopistettä tulisi siirtää kohti peruspalvelujen vahvistamista” Tavoite on hyvä mutta ristiriidassa vuoden 2025 alusta voimaan tulleeseen terveydenhuoltolain muutokseen, jolla pidennettiin perusterveydenhuollon avosairaanhoidon ja suun terveydenhuollon kiireettömän hoitoon pääsyn määräaikoja ja heikennettiin hoitoon pääsyyn sidottua rahoitusta. Aluehallintovirastot ovat tavoitteesta samaa mieltä, mutta toteavat, että lainsäädännöllisin keinoin on kuitenkin toimittu tätä tavoitetta vastaan pidentämällä hoitoon pääsyn määräaikoja perusterveydenhuollossa sekä vähentämällä hyvinvointialueille kohdennettua rahoitusta. Ilman lainsäädännön tukea ja riittäviä taloudellisia resursseja voi hyvinvointialueiden olla vaikeaa toteuttaa peruspalveluiden vahvistamista.

Aluehallintovirasto toteaa, että kunnan ja hyvinvointialueiden ennaltaehkäisevillä palveluilla ja peruspalvelujen yhteistyöllä (varhaiskasvatus, koulu, liikunta- ja nuorisotoimi sekä hyvinvointialueiden ennaltaehkäisevät palvelut, kuten neuvolat ym.) voi olla merkittävä rooli peruspalvelujen vahvistamisen tavoitteen saavuttamiseksi.

Julkaisussa on lisäksi todettu, että hyvinvointialueiden tulee talouden ja henkilöstön saatavuuden ongelmista huolimatta pyrkiä välttämään lyhytnäköisiä, vain hetkellisesti vaikuttavia ja mahdollisesti myöhemmin kustannuksia lisääviä toimenpiteitä. Aluehallintovirastot toteavat edellä olevaan viitaten, että myös lainsäädännöllisin toimin olisi tärkeää tukea hyvinvointialueiden toiminnan pitkäjänteistä kehittämistä.

3.3. ” Valtio uudistaa samalla sosiaali- ja terveydenhuollon palvelulainsäädäntöä, jotta se vastaa paremmin nykyistä hyvinvointialueiden ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueiden rakennetta. Säädösten yleisyyden tasoa tullaan tarkastelemaan ja tarvittaessa niiden yksityiskohtaisuutta vähennetään.” Aluehallintovirastojen näkemys on, että viime aikoina hyväksytty

lainsäädäntö esimerkiksi sairaalaverkon ja päivystysten sekä ikärajoihin perustuvan hoitotakuun ja terapiatakuun osalta ei ole vähentänyt yksityiskohtaista säätelyä.

3.4 ”Hyvinvointialueiden tulee hyödyntää palvelujen tuottamisen tapoja valitessaan tietoa ja kansallisia suosituksia menetelmien ja toimintamallien vaikuttavuudesta.” Lauseen sisältö on epäselvä, sisältöä ja tavoitetta tulee tarkentaa.

4.1 ”Osaavan ja ammattitaitoisen henkilöstön saatavuus ja riittävyys varmistaa hyvinvointialueilla tehtävien hoidon lainsäädännön ja suorituskykyvaatimusten mukaisesti.” Lauseen sisältö on epäselvä, sisältöä ja tavoitetta tulee tarkentaa.

Rekrytointikäytäntöjä kehittämällä halutaan edistää eri väestöryhmien ja osatyökykyisten ja vammaisten henkilöiden mahdollisuutta päästä tekemään sote-alan töitä. Tavoite on sinänsä kannatettava, mutta on otettava huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölainsäädännön asettamat vaatimukset sekä mahdollinen vaikutus asiakas- ja potilasturvallisuuteen, mitkä asettavat omat rajoitteensa työnantajan mahdollisuuteen tarjota yksilöllisesti räätälöityjä tehtäviä.

4.2 ”Tietojohdamiseen liittyvien ICT-ratkaisujen kehittämisessä pyritään mahdollisimman laajaan yhteistyöhön.” Yhteistyön lisäksi tulisi tavoitella tietojohdamisen, tiedonhallinnan ja ICT-ratkaisujen kansallisen ohjauksen vahvistamista. Tarpeet ovat valtakunnallisia ja ICT-hankinnat ovat merkittävä kustannustekijä sote-palvelujärjestelmässä.

Aluehallintovirastot pitävät puutteena sitä, että tavoitteissa ei mainita hyvinvointialueiden omavalvonnan roolia. Aluehallintovirastot korostavat hyvinvointialueiden omavalvonnan merkitystä asiakas- ja potilasturvallisuuden edistäjänä sekä operatiivisen toiminnan ohjaamisessa ja seurannassa. Toimintaa koskevien tavoitteiden pyrkimyksenä tulisi olla myös asiakkaan ja potilaan näkökulmasta vaikuttavat sekä asiakaslähtöiset palvelut.

Tavoitteiden seurantamittarit

Sivulla 9 viitataan liitteeseen 2, asiakirjassa on kuitenkin yksi liite (Liite 1).

2.1.1. Perusterveydenhuollon kiireettömään hoitoon pääsyn mittarina käytetään terveydenhuoltolain kumoutuneeseen pykälään perustuvaa 14 vuorokauden rajaa ja suun terveydenhuollon hoitoon pääsyä koskeva tavoite puuttuu kokonaan. Mittarit tulee päivittää voimassa olevan lainsäädännön mukaisiksi. Tulisiko lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen osalta olla myös terapiatakuun toteutumista seuraava mittari?

2.1.4 Etäasiointien prosentuaalisen osuuden lisäksi tai sijasta tulisi seurata etäasiointien vaikutusta palveluketjujen toimivuuteen, asiakas- ja potilasturvallisuuteen sekä asiakas- ja potilaskokemukseen.

4.1 Terveydenhuollon vaikuttavuusmittareissa on pelkästään obstetristen ja sisätautien seurantatietoa. Esimerkiksi syöpätauteihin sairastavuus ja tuki- ja liikuntaelinsairaudet sekä mielenterveysongelmat puuttuvat vaikuttavuuden mittaristosta.

Mittareihin ehdotetaan lisättäväksi terveydenhuollon päivystystoimintaa kuvaavia Sotekuva-indikaattoreita. Päivystyksissä esiintyy toistuvaa merkittävää ruuhkautumista, joka on sidoksissa muuhun palvelujärjestelmään, kuten avosairaanhoidon palvelujen saatavuuteen ja saavutettavuuteen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon integraation toimivuuteen.

2.1.5 + 4.1 Asiakas- ja potilasturvallisuuteen ja vaikuttavuuteen liittyvä mittaristo on kaiken kaikkiaan suppea eikä asiakirjasta käy ilmi, millä perusteluilla valittuihin mittareihin on päädytty. Ehdotetaan mittariston laajentamista tai vaihtoehtoisesti selkeää kuvausta siitä, millä strategisilla perusteilla mittarit on valittu. Geneerisen PROM-mittarin käyttöönotto on kannatettavaa ja sitä tulisi hyödyntää kansallisesti muun muassa digitaalisten palvelujen vaikuttavuuden arvioinnissa.

Asiakas- ja potilasturvallisuuden mittareiksi valitut mittarit eivät anna kokonaisvaltaista käsitystä asiakas- ja potilasturvallisuuden tilanteesta. Sosiaalihuollon palvelujen näkökulma jää vähäiseksi.

Aluehallintovirastot toteavat, että Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus on 12.3.2024 julkaissut Asiakas- ja potilasturvallisuusmittareiden konsensusryhmän raportin asiakas- ja potilasturvallisuuden määrällisistä mittareista. Raportissa todetaan, että Suomessa on pitkään ollut haasteena asiakas- ja potilasturvallisuuden puutteellinen tilannekuva. Asiakas- ja potilasturvallisuusmittareiden konsensusryhmän tavoitteena on ollut muodostaa hyvinvointialueiden yhteinen näkemys niistä asiakas- ja potilasturvallisuuden määrällisistä mittareista, joita jokainen hyvinvointialue sitoutuisi säännöllisesti mittaamaan yhteneväisin määrittelyin.

Tätä jo tehtyä työtä ja näitä mittareita voisi harkita asiakas- ja potilasturvallisuuden mittaristossa käytettäväksi myös nyt, kun asetetaan tavoitteita vuosille 2025-2029.

Valtakunnalliset tavoitteet koskevat kaikkia hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja sekä niiden uudistamista ja kehittämistä. Mittareissa kuitenkin korostuvat terveydenhuollon osalta perusterveydenhuollon avosairaanhoidon toimintaa koskevat mittarit. Sosiaalihuolto puuttuu mittareista kokonaan tai se on käsitelty hyvin suppeasti. Myöskään hyvinvointialueuudistuksella tavoiteltu sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio ei juurikaan näy mittareissa.

Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan tulisi arvioida, ovatko mittarit käyttökelpoisia tavoitteiden arvioimiseksi huomioiden kaikki sote-palvelut.

Yhteenvetona todetaan, että hyvinvointialueille asetettavien tavoitteiden tosiallisten toteuttamisen mahdollisuuksia tulisi arvioida ja lainsäädäntöhankkeiden ja rahoituksen tulisi palvella strategisia tavoitteita. Huomioon tulee ottaa myös asiakas- ja potilasnäkökulma sekä voimassa oleva lainsäädäntö.

Allekirjoitukset

johtaja Maria Siurua

yksikön päällikkö, Pasi Hirvikoski
aluehallintoylilääkäri

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti asiakirjan viimeisellä sivulla ilmenevällä tavalla

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

Postiosoite: PL 6, 13035 AVI

Puhelinvaihe: 0295 016 000

kirjaamo.pohjois@avi.fi | www.avi.fi

Hirvikoski Pasi
Pohjois-Suomen aluehallintovirasto